

KLÂSİK ŞİİRİMİZDEN BİLİNMEYEN BİR DEYİM: EL OYUNU

M. Fatih KÖKSAL

Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

ÖZET

Klâsik şiirimize mensup şairlerimizin verdikleri eserleri lâıyıkıyla anlayabilmenin yolu öncelikle "metinleri" anlayabilmekten geçer. Bunun için tek kelimelerin anlamını bilmek çoğu zaman kâfi gelmez. Oldukça sınırlı bir süreç, sınırlı bir mekân ve hatta sınırlı bir zümreye ait bazı görenek, inanış ve âdetlerin varlığı bu kifâyetsizliğin gerekçeleri olarak karşınıza çıkabilir. Görenek, inanış ve âdetlerdeki bu sınırlılık bizatihi kelimeler ve deyimler için de söz konusudur. Bir dilin geçmiş devirlerinde kullanılmakla birlikte, "hâl"de kullanımdan düşmüş kelimeler ve nispeten deyimlerin karşılıklarını birtakım sözlüklerden bulmak imkânımız varsa da bu her zaman mümkün olamamaktadır. Problem kelime veya deyim anlamı doğru olarak karşılanamayınca metnin yanlış yorumlanması meselesiyle karşı karşıya kalırız. Edebiyat bilimi çerçevesinde söylenebilecek her söz "metin"e dayalı olduğuna göre metnin anlaşılması probleminin edebî eserin değerlendirilmesi noktasında esas problem olduğu âşikârdır.

Divanlar ve şiir mecmuaları arasında, -kimisi sadece Divan şiirinde kullanılan deyimler üzerine yazılmış- türlü deyimler sözlüklerine girmemiş yüzlerce deyimle karşılaşmak kâbidir. Bu türden deyimlerden biri de bu yazımıza konu olan "el oyunu"dur.

Bu makalede "el oyunu" deyiminin anlamı tespit edilmeye ve Klâsik edebiyatımıza mensup şairlerimizce deyim nasıl kullanıldığı örnek beyitlerle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

El Oyunu, Deyim, Klâsik Edebiyat, Divan Şiiri, Dest-bâzî

GİRİŞ

Deyimler, milletlerin karakterleri, millî ruhları hakkında önemli ipuçları veren dil birlikleridir. Bir dilden başka bir dile çeviri yapılırken karşılaşılan zorluklardan biri de deyimleri hakıyla ve anlam kaybına uğramadan aktarabilmektir. Zira -bazı dillerde ortak olanları müstesna kalmak kaydıyla- tıpkı atasözleri gibi deyimler de milletin müşterek muhayyilesinin mahsulleri, Örf, âdet, anlayış ve topyekün kültür unsurlarının dilde yansımaları bulmuş hususi irtibat noktalarıdır. Bu bakımdan deyimler, "ana dil"i bir başka dilden ayıran en temel farklılıklardandır. Bununla birlikte komşuluk, ticaret, seyahat, savaş vb. münasebetlerle birbirleriyle kültür alışverişinde bulunan milletlerde aynı manayı ifade eden atasözlerine ya deyimlere de rastlamak mümkündür. Bu türden kalıplaşmış ifadeler, bir dildeki yapısını kelime kelime muhafaza ederek diğer bir dile veya kültüre geçebileceği gibi, kelimeler farklı olmakla beraber manaların aynı olması suretinde de geçebilir.

Öteden beri söylenip bugüne kadar gelen deyimlerin yanı sıra, "arkaik" tabir edilen kelimelerde olduğu gibi, dilin tarihî seyri içinde belli bir zaman diliminde kullanıldıktan sonra değişik sebeplerle kullanımdan düşmüş olan deyimler de vardır. Böylesi deyimleri bugün için ancak eski metinlerimiz içinden bulup çıkarmak yoluyla tanımak ve tanıtmak şansına sahibiz.

Tıpkı arkaik kelimelerde olduğu gibi bu türden deyimleri de doğru tespit etmek; ister edebî, ister tarihî olsun, bütün metinleri doğru anlama ve aktarabilme meselesinde önemli bir husustur. Böylesi deyimlerden biri olan "el oyunu", görebildiğimiz Türkçe sözlükler içinde sadece Türk Dil Kurumunun hazırlamış olduğu Tarama Sözlüğü'nde (TS, 1967: III/1444) yer almaktadır. Ancak, burada "el oyunu"na karşılık olarak verilen "*El çabukluğu ile yapılan hile*", bu deyim

anlamca karşılamamaktadır. Bu yazımızda 15 ve 16. yüzyıllara ait olan edebî metinlerde tespit edebildiğimiz "el oyunu"nun manası, edebî metinlerimizde yer alışı ve Klâsik şairlerimizin bu deyimini nasıl işledikleri konusu araştırılmıştır.

Fars Dilinde El Oyunu Karşılığı Bir Tâbir: "Dest-bâzî"

"El oyunu"na Türkçe sözlüklerde rastlamadığımızı, bulabildiğimiz tek karşılığın da bu deyim için Klâsik şiirimizde kullanılışını izah etmekten uzak olduğuna değinmiştik. "El oyunu" tamlamasını Farsçada kelime kelime tam olarak karşılayan ibare "dest-bâzî"dir. Buradan bir netice elde edebilmek amacıyla Farsça sözlükleri incelediğimizde "dest-bâzî"nin İran şiirinde türlü anlamlarla kullanılan bir terkip olduğunu gördük.

"El oyunu"nun Farsça tam karşılığı olan "dest-bâzî"nin İran şiirinde nasıl kullanıldığı hususunda genel bir fikir verebilecek örneklere geçmeden, bu ibareye Farsça sözlüklerde verilen anlamlara bakalım.

Farsça-İngilizce sözlüklerden Steingass'da 1) Hile veya el çabukluğu, 2) Elle okşama 3) Sevinç, neşe anlamları verilmektedir [Trick or sleight-of-hand; toying with the hand; pleasure, joy] (Steingass, 1975: 522). Haim'de 1) El çabukluğu, 2) Ustalık, hüner, beceriklilik, 3) Eşek şakası (kaba oyun) [Sleight-of-hand. Dexterity. A horse-play (rude play)] karşılıkları bulunmaktadır (Haim, 1975:1/724).

Farsça-Türkçe sözlüklerden Ferheng-i Ziyâ'da "oynaşma, mülâabe" (Şükûn, 1984: 2/894), Mehmet Kanar'ın Büyük Farsça-Türkçe Sözlük'ünde "şuhluk, ferahlık" anlamı verilmektedir (Kanar, 1993:286).

Farsçadan Farsçaya sözlükler ise bu tabirin bir çok anlamını verdikleri için işimizi daha da kolaylaştırmaktadır. İran'ın en meşhur sözlüklerinden Dihhodâ, Mum, Nefîsî sözlüklerinde "dest-bâzî"

maddesine verilen karşılıklar şöyledir:

Dihhodâ: 1) Sevgiliyle oynaşma 2) Yayılma, ferahlık, oynaşmadan kinâyeye 3) Oynamak ve eli sevgilinin başı ve yüzü üzerinde dolaştırmak -ki Arapça'da "mülâ'abet"tir- 4) Oyun 5) Flört, oynaşma 6) Mülâ'abet (oynaşmak) 7) Öpme ve kucaklama -Arapça'da "Kuble"dir- 8) Sevinç, mutluluk, neşe 9) Satranç oyununda tutulan taşı oynama. Satrançta el konulan her taş oynanır ve halk tarafından bu "dest-mühre" diye adlandırılır (*Dihhodâ*, 1334: 719526).

Muîn: 1) Şuhluk, 2) Yayılma, 3) Oynaşma¹, 4) (Satrançta) Ele alınan her bir taşı oynamak (*Muîn*, 1371:1528).

Nefisî: 1) Hile, 2) Hokkabazlık², 3) Eğlence, mutluluk (*Nefisî*, 1318: 2/1502).

Görüldüğü gibi "dest-bâzî" birleşik kelimesi veya deyiminin Farsçada bir kısmı birbiriyle yakın anlamda olan 15 civarında karşılığı vardır. Yukarıda alıntılar yaptığımız sözlüklerde belirtilen bütün karşılıkları bir araya getirdiğimizde Şöyle bir anlam kadrosu karşımıza çıkıyor: 1) Sevinç, neşe, mutluluk, 2) El çabukluğu, 3) Hile, 4) Hokkabazlık, 5) Oyun, 6) Hüner, beceriklilik, 7) Eşek şakası (kaba oyun), 8) Oynaşma, 9) Öpme, 10) Kucaklama, 11) Filört, 12) Satrançta el dokunulan bir taşı oynama, 13) Yayılma, 14) Ferahlık, 15) Şuhluk, 16) Eli sevgilinin başı ve saçını üzerinde dolaştırmak, başka bir ifadeyle, sevgilinin başı ve saçını elle okşamak.

30 ciltlik hacmiyle en büyük Farsça sözlük olan Dihhodâ Lugatî'nde, "dest-bâzî"yi İran şairlerinin edebî metinlerde nasıl işlediklerini gösteren çok sayıda Örnek vardır. Bu örneklerden birkaçı şöyledir (*Dihhodâ*, 1334: 7/9526):

Cihân-râ çonîn dest-bâzî besîest³
Zi-her reng nîreng-sâzî besîest (Esedî)

Dest-bâzî-i ahterânem geşt⁴
Pây-bâzî-i âsmân betereest

(Sindbâd-nâme' den)

Çendom şikenî zi-dest-bâzî⁵
Rûzîm çi-râ ne-mînevâzî (Nizâmî)

Be-dest-bâzî derd-i dil-i h îş-râ konem izhâr⁶
(Kelîm)

Çün dest ki bâ-mâ derâzî konî⁷
Be-tâc-ı kiyân dest-bâzî konî (Nizâmî)

Dest-bâzî konem er bâ-ser-i zülfi tu me-renc⁸
Dest-i ommîd derâz-est çi taksîr me-râ (Molla Münîrî)

Rahim Afifi'nin deyimlere dair eserinde de "dest-bâzî" tabiri geçmektedir. Bu deyim için açıklama verilmeksizin şu rubâî örnek gösterilmiştir (*Afîfî*, 1371:372):

Dey serv be-bâğ ser-firâzî mîkerd⁹
Sûsen be-çemen zebân-derâzî mîkerd
Der-gonçe nesîm-i sobh-dem mîpîçîd
Bâ-bîd o çenâr dest-bâzî mîkerd (Selmân-ı Sâvecî)

Yukarıda örneklerini gördüğümüz Farsça manzumelerin bir çoğunda, dipnotlarda "el oyunu" diye Türkçeleştirdiğimiz "dest-bâzî"nin "oynaşmak" ve "okşamak" karşılığında kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra yoğun bir anlam kadrosu bulunan bu birleşik ismin bir örnekte de "el çabukluğu, hile" anlamında kullanıldığını görüyoruz.

El oyunu tabirinin Farsça karşılığı olan "dest-bâzî"nin Türk şairlerince de bilindiği ve yer yer kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bursalı Lâmi'î Çelebi'nin Vâmık u Azrâ mesnevisinin Farsça bölüm başlıklarından birisi "Sıfat-ı Dest-bâzî"dir (*Ayan*, 1998: 499). Bu başlık altında anlatılan 6 beyit, kelimenin yukarıdaki Farsça metinlerde geçen "oynaşmak" anlamına uygun ifadeler ihtiva etmektedir. Zira söz konusu bölümde hikâyenin mutlu sonunda bir birleşme sahnesi tasvir

edilmektedir. "Dest-bâzî", Meşhur Künhü'l-ah-bâr müellifi Gelibolulu Âlî'nin bir şiirinde de tıpkı Lâmi'nin kullandığı anlamıyla karşımıza çıkmaktadır (*Topçu, 1996:218*):

Denî dünyâ bir oynar başlu fâsîd kahbedür Âlî
Senüñle dest-bâzî den kaçır ağyârûñ oynaş

Bir başka 16. yüzyıl şairi Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi Dîvânı'nda da dest-bâzî'yi aynı anlamda görüyoruz (*Eriñsal, 1983:203*):

Dest-bâzî iderek la'l-i güher-efşânın öp
Fursat el virmiş iken bir dem ol âdem canın öp

Divanlar, Mecmualar, Tezkireler ve Mesnevilerde El Oyunu

Bu deyimî tespit edebildiğimiz metinlerden en eskisi 15. yüzyıl şairlerinden Hassân'ın bir şiiridir. Adı pek bilinmemesine rağmen, şiirlerinden meşhur muasırlarının hemen hepsiyle boy ölçüşebilecek kudrette bir şair olduğu anlaşılan Hassân'ın, Ömer b. Mezîd'in nazîre mecmuasında çok sayıda şiiri mevcuttur. Onun "oynamak" redifli gazelinde "el oyunu" şöyle geçiyor (*Canpolat, 1982:187*):

Hoşdur el oynı gehî sînenle geh zülfinle lîk
Bu müyesser olmağa gerek baş u cân oynamak

Burada şair, sevgilisine "Senin göğsün ve saçınla 'el oyunu' hoş bir şeydir, ama bu, insanın kendi başıyla, canıyla oynaması demektir." diyor. "El oyunu"nun Tarama Sözlüğü'nde verilen anlamını bu beyte tatbik ettiğimizde "Sevgilinin göğsü ve saçıyla hile yapmak, el çabukluğu yapmak hoştur." gibi garip bir ifade ortaya çıkıyor. Anlamın oturmadığı açık.

Ahdî Tezkiresi'nde, 16. yüzyıl Anadolu şairlerinden Niğdeli Muhyî Çelebi (ö. 1596)'nin "el oyunu"nu şöyle kullandığını görüyoruz (*Solmaz, 1996:548*):

Yâr ellerle yabanlarda el oynın oynar

Çekdürür 'âşık-ı pâ-mâl olana derd ü elem

Bu beyitten anlaşıldığı kadarıyla da "el oyunu"na Tarama Sözlüğü'nde verilen karşılığın kifayetsiz olduğu görülmektedir. Devrine göre oldukça sade sayılabilecek bu beyitte şair diyor ki: "Sevgili, yabancılarla ıssız yerlerde el oyununu oynar, ayaklar altındaki âşık da dert ve elem çektedir." Bu beyitten yola çıkarak "el oyunu"nun anlamı hakkında az çok kanaate varabilmek için Klâsik edebiyatımıza mensup sanatkarların aşk telâkkisini göz önüne almak iyi kılavuz olacaktır. Klâsik şiirimizde âşık hep bekleyen, ayrılık ve özlem içinde ıstırap çeken, üstelik bu ıstırabından zaman zaman haz da duyan garip bir çilekeştir. Maşuk, yani sevilen ise tam tersine mağrur, müstağni ve acımasızdır. Ara yerde bir de "rakîb" vardır. İşte bu edebiyat ve bu şiirin esası gazelse, "gazel" in esasını da "âşık-sevgili-rakîb" arasında bitmek tükenmek bilmeyen serüvenler oluşturmaktadır. "Maşuk", bu üçlünün tam ortasındadır. Onun iki yanında "âşık" ve "rakîb" yer alır. Âşık her zaman cevri ü cefâyı lâyk gören maşuk, rakîbe yakın durmaktan ise hiç imtina etmez. Sevgiliden ayrılığın acısı yetmezmiş gibi "engel" rakibin de mütemadiyen maşukun yanında görünmesi sevenin gönlünde ikinci bir elem kaynağıdır ve bu acıya tahammül derecesi onun sevgisini ispat yolundaki mihenk taşıdır.

Şimdi Niğdeli Muhyî'nin beytine bu açıdan baktığımızda âşıkın yaşadığı ve şikâyetlendiği tezadı daha iyi anlayabiliriz. Şair bu çelişkiyi vurgulayabilmek için beytin birinci ve ikinci mısralarını şuurlu bir şekilde birbirine zıt kelimelerle doldurmuştur. Bu tezatlar zincirinin ilk halkasını "âşık"la Klâsik şiirimizde daha çok "ağyâr" ifadesinde kendini bulan, ancak Niğdeli Muhyî'nin yerinde bir tercihle "eller" dediği, "başkaları" oluşturmaktadır¹⁰. Şairin burada bahsettiği "eller" aslında "rakîb" in ta kendisidir. "El oyunu" tamlamasındaki "el" ile "pâ-mâl"deki "pâ=ayak" ikinci zıtlıktır. Üçüncü tezat da "dert ve elem çekmek" ve "oynamak" arasında-

dır. Şair bunca birbirine zıt kelime ve kavramı bütün olarak çelişki teşkil eden bir hususa dikkat çekmek için kullanmıştır. Bu çelişki, tabii ki kendisinin ayaklar altında dert ve elem çekerken sevgilinin "ellerle" "el oyunu" oynaması noktasındadır. O halde "el oyunu" "dert ve elem çekme"nin karşıtı olabilecek bir hareket, bir oluş; fakat mutlaka âşıkı kışkındıracak, üzecek veya kızdıracak bir şey olmalıdır.

Ali Nihad Tarlan'ın "16. asrın Fuzûlî'den sonra en büyük şairidir" dediği (Tarlan, 1945: VII) aynı asır şairlerinden Hayâlî Bey'in (ö. 1557) "el oyunu"nu kullanışı ufkumuzu biraz daha açıcı mahiyettedir (Tarlan, 1945: 249):

Ey bî-vefâ Hayâlî dururken sabâ ile Lâyık mı el
oyunların oynaya kâkülün

Bu beyitte de Muhyî'de olduğu gibi âşıkın sevgiliye bir serzenişi söz konusudur. Muhyî, sevgilinin "ellerle" el oyunu oynadığından şikayetçi iken Hayâlî'nin uygun görmediği davranış, "bî-vefâ" sevgilinin kâküllerinin sabâ (sabah rüzgârı) ile el oyunu oynamasıdır. Hayâlî'nin hayâl hânesindeki manzarayı tam olarak resmettiğimizde şöyle bir manayla karşılaşıyoruz: Sevgilinin kâkülleriyle sabâ "el oyunları" oynamaktadır. Şair ise kendisi dururken sevgilinin başkasıyla el oyunu oynamasını bir haksızlık olarak görmekte ve böyle davrandığı için sevgiliyi "bî-vefâ" olarak vasıflandırmaktadır. İçinde "el oyunu" geçen ulaşabildiğimiz örnekler sadece Muhyî ve Hayâlî'nin beyitlerinden ibaret olsaydı bile tabir hakkında az çok bir kanaate varmak mümkündü. Şöyle ki, Hayâlî'nin beytinde maddî olarak iki temel unsur karşımıza çıkmaktadır: Sabah rüzgârı ve sevgilinin saçları. İşte olay -el oyunu- bu ikisinin arasında cereyan etmektedir. Yine Klâsik şiirimizin estetiği açısından konuya baktığımızda sabah rüzgârıyla sevgilinin saçları arasındaki münasebetin hiç de yadırganmayacak, aksine çok bilinen ve işlenen bir ilişki olduğu gerçeğiyle karşılaşıyoruz. Bu kalıplaşmış ilişkide sabah rüzgârının vazifesi sevgilinin zülfünü harekete

geçirmek, onu okşamak vs.dir. Sabâ, kimi zaman bu okşayışla beraber sevgilinin saçının kokusunu âşıkı ulaştırır. Maşuktan âşıkı ulaşan şey zaman zaman bir haber de olabilir. Bu yönüyle sabah rüzgârı iki uç arasındaki bir "haberci", bir "ulak" konumundadır. Ancak bu beyitte sabânın haberci görevini üstlenmediğini görüyoruz. Açıktır ki, sabah rüzgârı burada diğer görevini gerçekleştirmekte, yani sevgilinin saçlarıyla oynamakta ve onu okşamaktadır. Şairi kışkındıran ve ona "Ey bî-vefâ ... lâyük mı?" dedirten de işte budur. Nitekim Hassân da el oyununu sevgilinin saçıyla oynuyor ve bunu oldukça tehlikeli bir şey olarak addediyordu.

Hassân, Niğdeli Muhyî ve Hayâlî'nin beyitlerini Farsça sözlüklerdeki "dest-bâzi"ye verilen anlamlarla açıklamanın mümkün olduğu görülmektedir. Dest-bâzi'nin Farsça metinlerde en çok kullanılan anlamı olan "sevgiliyle oynaşma" ve "sevgilinin saçını elle okşama" karşılıklarını söz konusu beyitlerimizdeki "el oyunu"na uyguladığımızda beyitlerin anlamı netleşecektir: Hassân, "Ey sevgili! Senin göğsünle ve saçlarınla oynamak, onları okşamak hoş bir şeydir, ne var ki bu tıpkı insanın kendi canı ve başıyla oyun oynaması gibidir -yani son derece tehlikelidir-" derken; Muhyî'nin serzenişi, sevgilinin kendisine dert ve elem çektirip ellerle el oyunu oynaması hususunda idi. İşte dert ve elem çekmenin karşıtı olan ve âşıkı üzen, kışkındıran veya kızdıran olay sevgilinin "ellerle" oynaşması, cilveleşmesidir. Yine Hayâlî Bey'in "lâyık mı?" diyerek haksızlık olarak nitelediği, sevgilinin saçlarının, kendisi dururken sabâ ile el oyunu oynaması, yani sabâ ile "oynaşması"dır.

Tespit edebildiğimiz diğer örneklerin hemen hepsinin "oynaşmak" ve "sevgilinin saçları ve başını elle okşamak" anlamlarıyla ilgili olduğu görülmektedir.

Şairlerimizin bu tabiri somutlaştırmak istediklerinde bir tabiat manzarası çizdiklerine şahit olmalıyız. Meselâ Hassân'la aynı yüzyılın şair-

lerinden Necâtî Bey (ö. 1509) iki ayrı şiirinde "el oyunu"nu bir bahar manzarası içinde sunmaktadır (*Tarlan, 1963:432,538*):

Ger başı taşra olmasa serv-i harîm-i bâğ
Dâ'im el oynın oynamaz idi sabâ ile
Kimseler görmüş degül dirlerdi servüñ boyını
Şimdi turmuşdur sabâ ile ider el oyunu

Necâtî'nin çağdaşı Mesîhî (ö. 1512) de, "el oyunu"nu bir kasidesinde bahar tasviri yaparken kullanıyor (*Mengi, 1995:38*):

Bâd-ı sabâ el oynını oynar çenâr ile
Başını salup ana ider servler 'itâb

Burada şairin hayâl hânesindeki şudur: Sabah rüzgârı çınarın saçlarını okşayarak eserken, onun yapıklarıyla "oynaşırken", yani onunla "el oyunu" oynarken servler de baş sallayarak sabah rüzgârına kızmaktadırlar. "Bâd-ı sabâ" ile "serv / çenâr" arasındaki ilişki "el oyunu"nun gerçek anlamı değil, natüralize edilmiş, simgesel ifadesidir. Bir kısım şairler bu ikili ilişkiyi daha somutlaştırarak doğrudan sevgilinin esaslı güzellik unsurlarından biri, belki de birincisi olan "saç" ile ilişkilendirmişlerdir. Bu tarz ifadelerde yukarıdaki örneklerde "okşanan" "ağaç"ların yerini "sevgilinin saç", "sabâ"nın yerini ise "şâne" (tarak) almıştır.

Zâtî'nin (ö. 1546) şiirinde ise "el oyunu" sevgilinin uzun saçları ile "şâne", yani "tarak" arasında oynanmaktadır (*Çavuşoğlu-Tanyeri 1987: 3/319*):

Kimse evvel zülfünün görmüş degüldi boyını
Şâne ile şimdi ey 'ömürüm ider el oynı

Yine 16. yüzyıl şairlerinden olan Gelibolulu Sunî'de (Ö. 1524) de hemen hemen aynı manzarayla karşılaşıyoruz (*Edirneli Nazmî-a:276a*):

Eylemezdi şâne ile çın seher el oyunu
Başı taşra olmasa bu tune-i 'anber-feşân

İstanbulu bir şair olan Enverî (ö. 1547)'nin de "el oyunu"nu muasırı Muhyî ile müşterek

duyguları ifade için kullandığını görüyoruz. O da sevgilisinin ellerle el oyunu oynarken kendisinden uzak durduğundan şikayetçidir (*Edirneli Nazmî-b :501a*):

Oynayup el oyunu elleşür ellerle dirîğ
Bana geldükçe dilâ ol güzelün degmez eli

Mesnevilerde ise "el oyunu"nun daha somut, hiç bir açıklayıcı unsura gerek duyulmadan doğrudan "oynaşma" olarak kullanılması dikkat çekicidir. Bu türün kendi özelliklerinden doğan bir sonuç olsa gerektir. Bir tarafta nihayet bir hikâye veya romanın manzum ifadesi demek olan mesnevi, diğer tarafta şairin ustalığını ortaya koyma gayretiyle bütün sanat gücünü teksif ettiği gazel olunca, mesnevi metinlerinde daha dolambaçsız, çoğu zaman sanattan, felsefeden ve derinlikten uzak ifadelerle karşılaşılması şaşılacak bir şey değildir. Bu itibarla, iki mesnevide tespit edebildiğimiz "el oyunu"nu bu çerçevede değerlendirmek gerektiğini düşünüyoruz. "El oyunu", Yenipazarlı Vâlî'nin (ö. 1598) alegorik bir aşk hikâyesi olan Hüsn ü Dil mesnevisinde geçen şekilde "oynaşmak" ve "şakalaşmak" anlamındadır. Hikâyenin bu bölümünde Nazar adlı kahramanın, hikâyenin asıl kahramanı olan Hüsn'ün kimseyle bir gönül ilişkisi olmadığına dair şahitliği/kefaleti anlatılmaktadır (*Yenipazarlı: 36 b*):

İtmez diyü gayr ile el oynı
Hüsn'ün ol idi kefilî boyını

Nevî-zâde Atâyî'nin (ö. 1635?) Heft Hân'ında da "saçı okşamak" şeklinde geçmektedir. Yalnız buradaki manasıyla el oyunu tek taraflı bir ilgiyi ifade etmektedir. Yani "oynaşmak" gibi işteş bir fiil değil, tek taraflı, hatta muhatabın rızası hilafına yapılan bir "okşama"dan söz edilebilir. Deyimin bu yönüyle diğer örneklerden oldukça farklı bu kullanımını daha iyi görebilmek için Heft Hân'da öncesi ve sonrasıyla birlikte nasıl geçtiğine bakalım (*Karacan, 1974:170*):

Bî-tekellüf edüp söze âğâz
Yanına geldi etdi arz-ı niyâz

Anı güstâh edüp hayâ-yı habîb
Devlet-i kurbe erdi bî-takrîb

Etdi el oynın misâl-i nihâl
Münfa'il oldı andan ol gül-i al

Yüzün alup eline âhir-i kâr
Dedi ey turfe dâlle-i bî-âr

Bizüm ile nedür münâsebettin
Saht olup arsa-i mülâyemetüñ

Okımaduk seni yazılma inen
Böyle güstâh olur mı kendi gelen

SONUÇ

İster Farsça "dest-bâzî"nin Türkçeleştirilmiş bir şekli olarak dilimizde deyimleşmiş, isterse tamamen ondan bağımsız bir şekilde şairlerimizin tasarrufuna girmiş olsun, "el oyunu" tabiri, "oynamak" fiilinin Türkçedeki zengin ifade kadrosu göz önüne alındığında, yüklenen anlamla tamamen örtüşmektedir ve her iki kelimesi de Türkçe olan bir deyim olarak önümüzde durmaktadır.

Tespit edebildiğimiz on kadar örneğe rağmen bu deyimle şairlerimizce başka anlamlar da yüklenmiş olması muhtemeldir. Esasen bu başka deyimler için de böyledir. Net bir hükme varabilmek için "el oyunu" deyiminin geçtiği yeni ve farklı metinlere ihtiyaç olduğu ortadadır. Ancak bulabildiğimiz metinler çerçevesinde el oyunu

tabirinin Tarama Sözlüğü'nde gösterilen "el çabukluğu ile yapılan hile" anlamında kullanılmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz¹¹.

AÇIKLAMALAR

1. Adı geçen sözlükte bu ilk üç anlam bir grupta toplanmıştır. Ancak üçü de birbirinden bağımsız manalar olduğunda dolayı biz bu üç anlamı ayırmayı uygun gördük.

2. Bu sözlükte de "hîle" (mekr ve nîreng gibi müteradifleriyle beraber) ile "hokkabazlık" aynı maddede gösterilmiştir. Muin'deki tercihimizle aynı sebepten dolayı ayrı gösterdik.

3. Dünyaya böyle el oyunu çoktur. Her türlü hile yapan hilebaz (da) çoktur. Şair burada reng ve nîreng kelimelerinin ikinci anlamlarından İstifade İle "ihâm" yapmaktadır. Beytin bir başka anlamı da şudur: Dünyada böyle sevinç çoktur. Her renkle resim yapanlar (da) çoktur.

4. Yıldızımın el oyunu değişti, feleğin ayak oyunu daha da kötüdür.

5. El oyunundan bu kaçınıcı yenilgidir, kismetimiz (bizi) niçin okşamaz?

6. El oyunuyla kendi gönül derdimi ortaya koyarım.

7. Bize el uzatırsın ancak hükümdarın tâciyla el oyunu oynarsın.

8. Eğer saçının ucuyla "e! oyunu" oynarsam incinme. Ümit eli uzundur, benim ne suçum var?

9. Servi kış ayında başa büyüklük taşıyor, zambak çemene dil uzatıyordu. Sabah rüzgârı goncaya eziyet veriyor, söğüt ve çınarla el oyunu oynuyordu.

10. Yerinde bir tercih diyoruz, çünkü şair hem "el" kelimesinin her iki anlamını da aynı mısra içinde kullanarak ifadeye bir çeşni katmış, hem de böylelikle şiirselliği hiç de "ağyâr"dan az olmayan Türkçe bir kelimeyi değerlendirmiştir. Ayrıca beyitteki "r" ve "l" seslerinin oluşturduğu aliterasyona dikkat edilirse bu tercihin güzelliği ve anlamlılığı daha da belirginleşecektir.

11. Makalemize konu olan "el oyunu" nun tanımlarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki karşılığının yazı boyunca örneklerini verdiğimiz anlam(lar)la örtüşmemesi, Tarama Sözlüğü'nde söz konusu maddenin yeteri kadar tanığa dayandırılmamış olmasıyla ilgili bir husustur. Bu itibarla yazımız her çalışmamızda temel başvuru kaynaklarımız arasında yer alan bu değerli esere yönelik bir eleştiri olarak değerlendirilmemelidir.

KAYNAKLAR

- AFİFİ, Rahîm (1371), **Meselhâ ve Hikmethâ der-Âsâr-ı Şâirân-ı Karn-ı Sovvom tâ Yâzdehom-ı Hicrî**, Tahran.
- AYAN, Gönül (1998), **Lâmi'î Vâmık u Azrâ, İnceleme-Metin**, AKM Yayını, Ankara.
- CANPOLAT, Mustafa (1982), **Ömer bin Mezîd Mecmu'atü'n-nezâir**, TDK Yayını, Ankara.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet ve TANYERİ, M. Ali (1987), **Zâtî Divanı**, C.3, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- DİHHODÂ Ali Ekber (1334), **Lugat-nâme**, C.7, Tahran.
- EDİRNELİ NAZMÎ (a), **Mecma'ü'n-nezâ'ir**, Nuruosmaniye Kütüphanesi Nu.4222.
- EDİRNELİ NAZMÎ (b), **Mecma'ü'n-nezâ'ir**, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, 3. Ahmed Nu.2644.
- ERÜNSAL, İsmail E. (1983), **The Life and Works of Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi, With A Critical Edition of His Dîvân**, İstanbul.
- HAIM, S. (1975), **Ferheng-i Câmi'-i Fârisî-İngilisî-yi Hayîm (Haim's New Persian-English Dictionary)**, C.1, Tahran.
- KANAR, Mehmet (1993), **Büyük Farsça-Türkçe Sözlük**, Birim Yayıncılık, İstanbul.
- KARACAN, Turgut (1974), **Nev'î-zâde Atâyî Heft-Hân Mesnevisi**, Cumhuriyet Üniversitesi Yayını, Ankara.
- MENĞİ, Mine (1995), **Mesîhî Dîvânı**, AKM Yayını, Ankara.
- MUİN Muhammed (1371), **Ferheng-i Fârisî**, C.2, Tahran.
- NEFİSİ, Ali Ekber (1318), **Ferheng-i Nefisî**, C.2, Tahran.
- SOLMAZ, Süleyman (1996), **Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)**, Gazi Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- STEINGASS, E (1975), **Persian-English Dictionary**, Beyrut.
- ŞÜKÜN, Ziya (1984), **Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziya**, C.2, MEB Yayını, İstanbul.
- TARLAN, Ali Nihad (1945), **Hâyâlî Bey Dîvânı**, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- TARLAN, Ali Nihad (1963), **Necâtî Beg Divanı**, MEB Yayını, İstanbul.
- TOPÇU, Necâattin (1996), **Gelibolulu Âfi'nin Dördüncü Divanı**, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- YENİPAZARLI VÂLÎ, **Hüsn ü Dil**, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, Nu. 1391/2.

AN UNKNOWN IDIOM FROM OUR CLASSICAL POETRY: SLEIGHT-OF-HAND

M. Fatih KÖKSAL

*Cumhuriyet University,
Faculty of Science and Arts*

ABSTRACT

The way to understand the works, of poets of our classical poetry firstly depends on understanding the "text" properly. Generally, knowing the meanings of each word isn't enough. The customs, religion and the tradition of a limited group's thoughts in the limited time and place can occur as the reasons of this insufficiency. The limitation of customs, religion and traditions is also the subject of the words and idioms. Despite of looking up the dictionary for the words used in the past and unusable words in manner and the controversy of idioms can be possibly found but is not always possible to find them. If the meaning of the word or idiom cannot be known exactly, we can comment the text in the wrong way. In the frame of literature, for every word that can be said, depends on the "text", the real problem is to understand the text in the viewpoint of evaluation of the work.

Between Divans and poetry journals -some of them were written on the idioms in Divan Poetry- it is possible to face the idioms which were not comprised by dictionary. One of these idioms is "sleight-of-hand" <el oyunu> that is the subject of our article.

In this article, it is tried to say about the meaning of the idiom of "sleight-of-hand" and the example of couplets used by our classical poets.

Key Words:

Sleight-of-hand, idiom, Classical Literature, Divan Poetry, Dest-bâzî

НЕИЗВЕСТНАЯ ИДИОМА ИЗ НАШЕЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ПОЭЗИИ: ЛОВКОСТЬ РУК

М. Фатих КЁКСАЛ

Университет Джумхуриет

Факультет естественных и гуманитарных наук

РЕЗЮМЕ

Для того чтобы всесторонне понимать произведения поэтов нашей классической поэзии, во-первых, необходимо понимать «тексты». Для этого знать значение каждого слова в большинстве случаев недостаточно. Наличие некоторых обычаев, верований и традиций, относящихся к довольно ограниченному процессу, ограниченному пространству и даже ограниченному слою являются обоснованием этих недостатков. Ограниченность в обычаях, верованиях и традициях действительна и в отношении слов и идиом. Хотя иногда и возможно найти значения некоторых слов и идиом, использовавшихся в прошлом, но устаревших и вымерших в последствии, в некоторых словарях, это не всегда возможно. Если мы не сможем найти правильное значение слова или же идиомы, то будет налицо проблема ложной интерпретации текста. В контексте литературы как науки каждое произнесённое слово опирается на текст, следовательно, проблема понимания текста является основной проблемой в анализе литературного произведения.

В диванах и поэтических журналах, некоторые из них были написаны только по идиомам Диванной поэзии, можно найти множество идиом, которые не вошли в различные словари идиом. Одна из этих идиом – это идиома «ловкость рук», которая является предметом данной статьи.

В данной статье сделана попытка определить значение идиомы «ловкость рук» и на примере стихов показать, как поэты классической литературы её использовали.

Ключевые слова:

Ловкость рук, Идиома, Классическая литература, Диванная поэзия, Дест-бази

BILIG/EDITORIAL PRINCIPLES

BILIG is published quarterly: Spring Summer, autumn and winter. At the end of each year, an annual indices series will be offered. Each issue will be forwarded to the subscribers and to the libraries and international institutions to be determined by the editorial board within one month after its publication.

GOALS AND OBJECTIVES

The goals in publishing BILIG are:

To bring forth the cultural riches, historical and current realities of the Turkish World in a scholarly manner.

To reach the experts and scholars who show interest in and produce and/or offer ideas related to the Turkish World.

To follow the studies related to the Turkish World internationally and inform about them to the experts, scholars and public.

SUBJECT MATTERS

BILIG is the social science Journal of the Turkish World. The articles to be published in this journal should be dealing with the historical and current issues and problems and suggesting solutions for the Turkish World.

CONTENTS

The contents of the articles to be published in BILIG are to include;

Those that are based on an original research which contribute knowledge and scientific information in its area.

Those that bring forth new views and perspectives on previously written scholarly works based on extensive research and resources,

Those that are the result(s) of studies/researches executed by well reputed individuals and research groups in the Turkish World on contract basis.

Those that inform/announce briefly about new/original works, articles, individuals and activities related to the Turkish World.

In order for any article to be published in BILIG, it should not have been previously published or accepted to be published elsewhere. Papers presented at a conference or symposium may be accepted for publication if stated so beforehand.

EVALUATION OF ARTICLES

The articles forwarded to be published in BILIG are first studied by the Editorial Board in view of the journal's objectives, subject matter, rules and regulations in writing. Those that are found acceptable are then sent to two referees who are authorities in their field for scientific evaluation. Referee reports are confidential and safe-kept for five years. In case one referee re-port is negative and one is favourable, the article may be sent to a third referee for re-evaluation.

The authors of the articles are to consider the criticisms, suggestions and corrections of the editorial board and referees. If they are in disagreement with the editorial board and/or the referees, they are entitled to counter present their views and justifications. Only the original copy of the unaccepted articles may be returned upon request.

The royalty rights of the accepted articles are considered transferred to the Ahmet Yesevi University Foundation. However the overall responsibility for the published articles belongs to the author of the article. Quotations from articles including pictures are permitted during full reference to the articles.

Payments to the authors and referees for their contributions are made within one month of publication. The amounts of payments are determined by the Editorial Board subject to the approval by the Board of Managers.

THE LANGUAGE OF THE JOURNAL

Turkey Turkish is the language of the journal. Articles presented in other Turkish dialects may be evaluated after they are translated into Turkey Turkish if necessary.

Abstracts in English and Russian along with Turkish are given for each article published in BILIG.

WRITING RULES

The Structure of the Articles

In general the following are to be observed in writing the articles for BILIG:

- 1. Title of the Article*
- 2. Name(s) and address (es) of the author(s). (All in Latin letters. Names and surnames are in capital letters. Addresses in normal italic letters)*
- 3. Abstracts (with key words)*
- 4. Each article is to begin with an introductory section stating the purpose, scope and methods utilised; and should continue with main section to include data, observations, views, comments and discussions (pros and cons) and should end with a final section to include important results and, conclusion.*
- 5. Acknowledgements (if necessary)*
- 6. List of references.*
- 7. Title and abstract in English (as in Turkish Abstract)*
- 8. Title and abstract in Russian (as in Turkish Abstract)*

TITLE

Should state the subject clearly. Should not exceed 12 words and should be capitalised in bold.

ABSTRACT

Should not exceed 250 words. It should be written in a clear, concise and complete way to reflect the purpose and conclusion of the study so that it could be re-published separately from other parts of the article. The summary with its title should be written in italics. Within abstract no references and formulae should be given. At least 3, maximum 8 key words should be given at the bottom of the abstracts after a double space,

MAM SECTION

*Articles should be written in computer 10 points (Times New Roman or similar other characters with double space on A4 (29.7*21 cms) papers. 3cms margins should be left on both ends of the pages. Pages should be numbered. Each article should be composed of at least five thousand and maximum ten thousand words.*

SUB-SECTIONS

In order to provide an orderly transition of information and ideas of the main text and to determine a clear structure of the article other sub-titles may be used for different sections and parts of the article.

Main Heading: *These can be used for the summary, sections of the main text, acknowledgement (if any), references and appendices (if any). THESE HEADINGS SHOULD BE CAPITALISED.*

Interval Headings: *should be in bold; only the first letters of each word should be in capital. At the end of each Interval heading a new paragraph should be started.*

Sub-headings : *should be in bold; only the first letter of the first word should be in capital and the writing should continue on the same line after a colon (:).*

FIGURES AND TABLES

Figures should be drawn on transparent or white paper in ink so as not to cause problems in printing or reducing in size. Each figure should be on a separate page and should be numbered with a caption of the title in Turkish first and English below it.

Tables should also be numbered. It should have the title in Turkish first and English below it. The titles of the figures and tables should be clear and concise. The first letters of each word should be capitalised. When necessary footnotes and acronyms should be below the captions.

PICTURES

Should be on highly contrasted photo papers. Rules for figures and tables are applied for pictures as well. In special cases colored-pictures may be printed.

The number of pages for figures, tables and pictures should not exceed ten pages. Authors having the necessary technical facilities may themselves insert the related figures, drawings and pictures into the text. Those without any technical facilities will leave the proportional sizes of empty space for pictures within the text numbering them.

Stating the Source within the Text:

The following examples should be observed when giving the source within the text. Sources will not be given as footnotes.

a. Quoting a single or multi-authored source; first the last name of the author is written and then the date is written in parenthesis as shown in the example.

..... Köksoy (1998)

..... Some authors (Bilgegil, 1970; Kaplan, 1974; Aktaş, 1990)

b. When multi-authored sources are mentioned, the name of first author is written for others (et. al) is added.

..... İpekten et. al., (1975).

Full reference including all the names should be given in the list of references at the end of the article.

c. If an unreachable source is quoted within the text from an available source it should be indicated as follows:

..... Köprülü (1911: in Çelik 1998)

d. Personal Communications can be indicated by giving the last name(s), the date(s) but full references should be stated at the end of the article.

LIST OF REFERENCES

a. For periodicals :

The name(s) of author(s), date, the title of the article, the name of the periodical in full, volume, and issue and page numbers should be quoted.

b. For submitted papers at conferences and /or symposiums:

The name(s) of author(s), the date, the title of the paper(s), the name/title of the conference/symposium, editor(s), publishing company, volume number, place of organization and page number should be indicated.

c. For books

The name(s) of author(s), the date, the title of the book (first letters capitalised) publishing company, the city where it was published, number of pages should be specified.

d. For reports, theses and dissertations

The name(s) of author(s), the date, the title of the theses or report, name of the institution or university, archives number, published or unpublished should be specified.

HOW TO FORWARD THE ARTICLES

The articles duly prepared in accordance with the principles set forth on the foregoing pages are to be sent in three copies (one original, two copied forms) to BILIG for publication to the address given below. The last corrected fair copies in diskettes and original figures are to reach BILIG within not later than one month. Minor editing and re-arrangements may be done by the editorial board,

CORRESPONDENCE ADDRESS;

*Bilig Dergisi Editörlüğü
Ahmet Yesevi Üniversitesi
Mütevelli Heyet Başkanlığı*

Taşkent Caddesi, 10. Sok. No: 30 06490

Bahçelievler, Ankara-Türkiye

Te: (0312) 215 22 06

Fax: (0312) 215 22 09

e-mail : bilig@yesevi.edu.tr

http : // www.yesevi.edu.tr/bilig

B İ L İ G / Y A Y I N İ L K E L E R İ

Bilig bahar, yaz,sonbahar, kış olmak üzere yılda dört sayı yayımlanır. Her yılın sonunda derginin yıllık dizini çıkarılır; Yayın Kurulu tarafından belirlenecek kütüphanelere, uluslararası endeks kurumlarına ve abonelere -yayımlandığı tarihten itibaren bir ay içerisinde- gönderilir.

AMAÇ

Bilig'in yayım amacı;

- Türk dünyasının kültür zenginliklerini, tarihî ve güncel gerçeklerini bilimsel ölçüler içerisinde ortaya koymak;
- Türk dünyasına ilgi duyan, bu konuda fikir üreten uzman ve bilim adamlarına ulaşmak;
- Türk dünyası ile ilgili olarak, uluslararası düzeyde yapılan bilimsel çalışmalarını izlemek, bunları ilgili bilim adamlarına, uzmanlara ve ilgili kamuoyuna duyurmaktır.

KONU

Bilig, Türk dünyasının sosyal bilimler dergisidir. *Bilig'de* yayımlanacak yazılar sosyal bilimler alan ile ilgili konular başta olmak üzere, Türk dünyasının tarihî ve güncel problemlerini ortaya koyan, bu problemlere çözüm önerileri içeren yazılar olmalıdır.

MUHTEVA

Bilig'e gönderilecek yazılarda;

- Alanında bir boşluğu dolduracak; araştırmaya dayalı özgün makale,
 - Daha önce yazılmış yazı ve çalışmaları zengin bir kaynakçaya dayanarak değerlendiren, eleştiren ve bu konuda yeni ve dikkate değer görüşler ortaya koyan araştırma ve inceleme yazısı,
 - Türk Dünyası ile ilgili konularda eser ve çalışmalarıyla tanınmış kişi ve gruplara anlaşmalı olarak yaptırılacak araştırma,
 - Türk Dünyası ile ilgili eser, yazı, şahsiyet ve yeni faaliyetleri tanıtan, duyuran, haber veren kısa yazılar,
- olma özelliği aranır.

Araştırma ve inceleme yazılarının *Bilig'de* yayımlanabilmesi için daha önce bir başka yayım organında yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Daha önce bir bilimsel kongrede sunulmuş tebliğler, bu durumu belirtmek şartıyla yayıma kabul edilebilir.

YAZILARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bilig'de yayımlanmak üzere gönderilen yazılar önce amaç, konu, muhteva, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk yönlerinden Yayın Kurulu'nca incelenir. Bu yönleriyle uygun bulunanlar, bilimsel bakımdan değerlendirilmek üzere, alanında eser ve çalışmalarıyla tanınmış iki hakeme gönderilir. Hakem raporları gizlidir ve 5 yıl süreyle saklanır. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı üçüncü bir hakeme gönderilebilir.

Yazarlar, hakem ve Yayın Kurulu'nun eleştirisi, önerisi ve düzeltmelerini dikkate almak zorundadırlar. Katılmadıkları hususlar olduğunda bunları ayrı bir sayfada, gerekçeleri ile birlikte açıklama hakkına da sahiptirler. Yayına kabul edilmeyen yazıların yalnızca birinci nüshaları istek halinde yazarlarına iade edilir.

Bilig'de yayımlanması kabul edilen yazıların telif hakkı **Ahmet Yesevi Üniversitesi'ne Yardım Vakfı'**na devredilmiş sayılır.

Yayımlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve fotoğraflar, kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Yayımlanması kararlaştırılan yazıların yazarlarına ve hakemlerine, telif ve inceleme ücreti, yayım tarihinden itibaren 1 ay içerisinde ödenir. Ücret miktarı **Yayın Kurulu'**nun önerisi üzerine **Yönetim Kurulu'**nca belirlenir.

YAZIM DİLİ

Bilig'in yazım dili Türkiye Türkçesi'dir. Ancak her sayıda derginin üçte bir oranını geçmeyecek şekilde İngilizce yazılara da yer verilebilir. Türkiye Türkçesi dışındaki Türk lehçelerinde hazırlanmış yazılar, gerektiği takdirde Yayın Kurulu'nun kararı ile Türkiye Türkçesi'ne aktarıldıktan sonra değerlendirilir.

Yayımlanacak yazıların Türkçe özetlerinin yanısıra İngilizce ve Rusça özetleri de verilir.

YAZIM KURALLARI

Makalenin Yapısı

Makalenin genel olarak aşağıda belirtilen düzene göre sunulmasına özen gösterilmelidir:

1) Başlık

2) Yazar ad(lar)ı ve adres(ler)i

(Hepsi Lâtin/Türk harfleriyle olmak üzere yazar adları, soyadı büyük harflerle olmak üzere koyu karakterde, adresler normal italik karakterde)

3) Özet (anahtar kelimeler eklenerek)

4) Makale, çalışmanın amaç, kapsam, çalışma yöntemlerini belirten bir **giriş** bölümüyle başlamalı; veriler, gözlemler, görüşler, yorumlar, tartışmalar.. gibi **ara** ve **alt** bölümlerle devam etmeli; ve nihayet **tartışma ve sonuçlar** (veya **sonuçlar ve tartışmalar**) bölümüyle son bulmalıdır.

5) Katkı belirtme (*gerekiyor ise*)

6) Kaynaklar Dizini

7) İngilizce başlık ve İngilizce Özet (*Türkçe özetle olduğu gibi*) 8}

Rusça başlık ve Rusça Özet (*Türkçe özetle olduğu gibi*)

Başlık

Konuyu en iyi şekilde belirtmeli, 12 kelimeyi geçmemeli, tamamı büyük harflerle ve **bold** olarak yazılmalıdır.

Özet

250 kelimeyi geçmeyecek şekilde ve yayının diğer bölümlerinden ayrı olarak yayımlanabilecek düzeyde yazılmış, yazının tümünü en kısa, öz biçimde (*özellikle çalışmanın amacını ve sonucunu*) yansıtacak nitelikte olmalıdır. Özeti başlığı ve metin kısmı italik karakterle yazılmalıdır. Özet içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil, çizelge ve eşitlik numaralarına değinilmemelidir. Özeti altında bir satır boşluk bırakılarak en az 3, en çok 8 anahtar kelime verilmelidir.

Ana Metin

Makale, A4 boyutunda (29.7x21 cm.) kâğıtların üzerine bilgisayarda 1,5 satır aralıklı ve 10 punto (*Times New Roman veya benzer bir yazı karakteri ile*) yazılmalıdır. Sayfa kenarlarında 3'er cm. boşluk bırakılmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır. Yazılar en az beşbin, en çok onbin civarında kelimedenden oluşmalıdır.

Bölüm Başlıkları

Makalenin yapısını belirlemek ve ana metinde düzenli bir bilgi aktarımı sağlamak üzere yazıda **ana**, **ara** ve **alt** başlıklar kullanılabilir. Başlıklara numara veya harf verilmemelidir.

Ana Başlıklar: Bunlar, sıra ile özet, ana metnin bölümleri, teşekkür (*varsa*), kaynakça, ekler (*varsa*)'den oluşmaktadır. ANA BAŞLIKLAR BÜYÜK HARFLERLE YAZILMALIDIR.

Ara Başlıklar: Tamamı koyu olarak yazılacak; ancak, her kelimenin ilk harfi büyük olacak, başlık sonunda satırbaşı yapılacaktır.

Alt Başlıklar: Tamamı koyu olarak yazılacak; ancak, ilk kelimenin birinci harfi büyük olacak, başlık sonuna iki nokta (üst üste) konularak yazıya aynı satırdan devam edilecektir.

Şekiller ve çizelgeler

Şekiller, küçültmede ve basımda sorun yaratmamak için siyah mürekkep ile, düzgün ve yeterli çizgi kalınlığında aydınlar veya beyaz kağıda çizilmelidir. Her şekil ayrı bir sayfada olmalıdır. Şekiller 1 (bir)'den başlayarak ayrıca numaralandırılmalı ve her şeklin altına başlığıyla birlikte önce Türkçe, sonra İngilizce olarak yazılmalıdır.

Çizelgeler de şekiller gibi, 1 (bir)'den başlayarak ayrıca numaralandırılmalı ve her çizelgenin üstüne başlığıyla birlikte önce Türkçe, sonra İngilizce olarak yazılmalıdır. Şekil ve çizelgelerin başlıkları, kısa ve öz olarak seçilmeli ve her kelimenin ilk harfi büyük, diğerleri küçük harflerle yazılmalıdır. Gerekli durumlarda açıklayıcı dipnotlara veya kısaltmalara şekil ve çizelgelerin hemen altında yer verilmelidir.

Resimler

Parlak, sert (*yüksek kontrastlı*) fotoğraf kâğıdına basılmalıdır. Ayrıca şekiller için verilen kurallara uyulmalıdır. Özel koşullarda renkli resim baskısı yapılabilecektir.

Şekil, çizelge ve resimler toplam 10 sayfayı aşmamalıdır. Teknik imkâna sahip yazarlar, şekil, çizelge ve resimleri aynen basılabilecek nitelikte olmak şartı ile metin içindeki yerlerine yerleştirebilirler. Bu imkâna sahip olmayanlar, bunlar için metin içinde aynı boyutta boşluk bırakarak içine şekil, çizelge veya resim numaralarını yazarlar.

Metin İçinde Kaynak Verme

Metin içinde kaynak vermede aşağıdaki örneklere uyulmak, kesinlikle dipnot şeklinde kaynak gösterilmemelidir:

a) Metin içinde tek yazarlı kaynaklara değinme yapılırken, aşağıdaki örneklerde olduğu gibi, önce araştırmacının soyadı, sonra parantez içinde yayım tarihi verilir.

... *Köksoy (1998)*

... *Bazı araştırmacılar (Bilgegil, 1970; Kaplan, 1974; Aktaş, 1990)*

b) Çok yazarlı yayımlara metin içinde değinilirken, aşağıdaki gibi ilk yazar adı belirtilmeli, diğerleri için vd. harfleri kullanılmalıdır. Ancak kaynaklar dizini'nde bütün yazarların isimleri yer almalıdır.

... *İpekten vd. (1975)*

c) Ulaşılamayan bir yayına metin içinde değinme yapılırken bu kaynakla birlikte alıntının yapıldığı kaynak da aşağıdaki gibi belirtilmelidir.

...*köprülü (1911; Çelik, 1998'den)*

d) Kişisel görüşmelere metin içinde *-soyadı ve tarih belirtilerek-* değinilmeli, ayrıca kaynaklar dizini'nde de belirtilmelidir.

Kaynaklar Dizini

a) Süreli yayınlar için:

Yazar ad(lar)ı, tarih, makalenin başlığı, süreli yayının adı [*kısaltılmamış*], cilt no [*sayı no*], sayfa no.

b) Bildiriler için:

Yazar ad(lar)ı, tarih, bildirinin başlığı, sempozyumun veya kongrenin adı, editör(ler), basımevi, cilt no, düzenlendiği yerin adı, sayfa no.

c) Kitaplar için:

Yazar ad(lar)ı, tarih, kitabın adı (*ilk harfleri büyük*), yayınevi, basıldığı şehrin adı, sayfa sayısı.

d) Raporlar ve tezler için;

Yazar ad(lar)ı, tarih, raporun veya tezin başlığı, kuruluş veya üniversitenin adı, arşiv no (varsa), sayfa sayısı, yayımlanıp yayımlanmadığı.

YAZILARIN GÖNDERİLMESİ

Bilig'de yayımlanmak üzere -yukarıda belirtilen ilkelere uygun olarak- hazırlanmış yazılar, biri orijinal, diğer ikisi fotokopi olmak üzere aşağıdaki adrese gönderilir. Yayına kabul edilen yazıların son düzeltmeleri yapılmış bilgisayar disketleri ile şekillerin orijinalleri en geç bir ay içinde yukarıda belirtilen adrese ulaştırılır. Yayın Kurulu'nca, esasa yönelik olmayan küçük düzeltmeler yapılabilir.

YAZIŞMA ADRESİ

***Bilig* Dergisi Editörlüğü**

Ahmet Yesevi Üniversitesi

Mütevelli Heyet Başkanlığı

Taşkent Cad. 10. Sok. No: 30

06490 Bahçelievler/ANKARA

Tel: (0312) 215 22 06

Fax: (0312) 215 22 09

e-mail: bilig@yesevi.edu.tr

[http: // www.yesevi.edu.tr/bilig](http://www.yesevi.edu.tr/bilig)

bilig'DEN DUYURU

Türk Dünyasının Sosyal Bilimler Dergisi olan *bilig*, uluslararası standartlara uygun, hakemli bir dergidir. *Bilig*, hem ABD'deki **Cambridge Scientific Abstracts**'in **Sodologi-cal Abstracts Managing Editörlüğü** tarafından hem de İngiltere'deki **London School of Economics**'in **International Bibliografy of Social Sciences (IBSS)** tarafından düzenli olarak taranmaktadır. Böylece *bilig*, tam anlamıyla uluslararası bir bilim dergisi hüviyetine kavuşmuştur. Ayrıca *Bilig*, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Bilimsel Dergilere Destek Programı kapsamındadır.

Yılda 4 defa (kış, ilkbahar, yaz, sonbahar) yayımlanan ve 2000 adet basılan her sayının yurt içi ve yurt dışındaki okurlarımıza ulaştırılması, hem zaman almakta hem de büyük bir masrafa yol açmaktadır. Bu nedenle *bilig*'i, bilişim teknolojilerinden yararlanarak, basılı bir yayın olmanın yanında bir de elektronik dergi olarak sunuyoruz.

Amacımız Türk Dünyasına hizmet olduğu için elektronik *bilig* aboneliği ücretsiz olarak gerçekleştirilecektir. Ancak *bilig*'i daha güzele, en güzele eriştirebilmek için dergimiz hakkında abonelerimizin görüş ve önerilerini bir "geri bildirim" (feed back) sistemi ile Öğrenmek istiyoruz. Bu nedenle ücretsiz *bilig* aboneliği olan okuyucularımızdan, *M-ifg*'in yeni bir sayısı ellerine geçtiğinde, bir Önceki sayı hakkındaki görüşlerini: <http://www.yesevi.edu.tr/bilig> adresimizdeki BİLİĞ MAKALELERİNİ DEĞERLENDİRME FORMU'nu doldurarak online veya faksla bildirmelerini rica ediyoruz. Formlar-daki bilgiler istatistiksel olarak değerlendirilecek, gönderenlerin isimleri gizli tutulacak, tek tek açıklama yapılmayacaktır.

Dergi ile ilgili daha fazla bilgi için web adresimizi ziyaret edebilir veya uyarı ve öneriler için **bilig@yesevi.edu.tr** adresine elektronik olarak mesaj iletebilirsiniz.

İlginize şimdiden teşekkür ederiz.

Adres:

bilig Editörlüğü

Taşkent Caddesi,

10.Sokak No.30

06490

Bahçelievler/ANKARA

TÜRKİYE

Tel: +90312 215 22 06

Fax: +90312 215 22 09

BİLİG MAKALELERİNİ DEĞERLENDİRME FORMU

Değerlendirme Sayı Bilig 15-Güz 2000	İçindekilere Göre Makale Sıra No:									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Sizce bu makale, dayandığı materyal yönünden, alanında bir boşluk dolduracak yeni gözlem ve verilere dayalı, özgün bir bilimsel çalışmanın ürünü müdür?	Evet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Hayır	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Bilemiyorum	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sizce bu makale, daha önce yazılmış yazı ve çalışmalarını değerlendiren, eleştiren ve konu hakkında yeni ve dikkate değer görüşler ortaya koyan bir inceleme yazısı mıdır?	Evet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Hayır	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Bilemiyorum	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bu makaleye benzer makalelerin Bilig'de yayımlanmasını istiyor veya Türk Dünyası için yararlı buluyor musunuz?	Evet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Hayır	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Bilemiyorum	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bu sayıdaki makaleleri, sizce en değerli olanına 10 puan, en az değerdekine 1 puan vererek, değerlendirir misiniz?	SAP	D	J	J	J	J	J	J	J	J
	SDF									
	SFD	K	K	K	K	K	K	K	K	K
Ekleme istediğiniz başka görüş, öneri ve eleştirileriniz varsa lütfen yazınız.										

BİLİG ABONE BİLGİ FORMU

ADI	<input type="text"/>
SOYADI	<input type="text"/>
MESLEĞİ	<input type="text"/>
EĞİTİM DURUMU	<input type="text"/>
ADRES	<input type="text"/>
ŞEHİR	<input type="text"/>
ÜLKE	<input type="text"/>
TELEFON	<input type="text"/>
FAX	<input type="text"/>
E-MAIL	<input type="text"/>